

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k „Otázce konkurenceschopnosti evropských podniků“

(2005/C 120/17)

Dne 20. února 2004 předseda Evropské komise p. PRODI požádal jménem Komise o průzkumné stanovisko Hospodářského a sociálního výboru na téma „Otázka konkurenceschopnosti evropských podniků“.

Specializovaná sekce „ Hospodářská a měnová unie, hospodářská a sociální soudržnost “ pověřená přípravou prací Výboru v této oblasti, vypracovala své stanovisko dne 20. září 2004 (zpravodaj: p. VEVER – spoluzpravodajkyně: paní FLORIOVÁ).

Evropský hospodářský a sociální výbor přijal toto stanovisko na 412. plenárním zasedání ve dnech 27. a 28. října 2004 (jednání ze dne 27. října 2004) 105 hlasy pro, 3 hlasy proti a 2 se zdrželi hlasování.

1. Shrnutí

1.1 Evropa čelí větším výzvám vztahujícím se k její konkurenceschopnosti a dostala se „ do kleští “ jednak mezi svými velkými průmyslovými partnery, a jednak ze strany nově se objevujících ekonomik s nízkými výrobními náklady. Tato situace jde ruku v ruce se srovnávacím deficitem růstu a s velkými zpožděním z hlediska investic do vzdělávání, výzkumu a nových technologií, a kdy současně dochází ke stále větší relokalizaci evropských podniků, které musí čelit mezinárodní konkurenci.

1.2 Nicméně Evropě, založené na modelu společnosti valorizující tzv. profesní vztahy (tj. vztahy zaměstnanci, zaměstnavatel, odbory; užívá se také termín „průmyslové vztahy“, pozn.překl.), nechybí konkurenční trumfy jejích podniků:

— její mezinárodní obchod svědčí o její silné účasti na procesu globalizace;

— její rozšířený vnitřní trh je nyní na prvním místě na světě;

— její měnová unie, i když zatím jen omezená, představuje pokrok, který nemá jinde obdoby;

— její probíhající lisabonský program zahrnuje hospodářské a sociální reformy a reformy v oblasti životního prostředí, které mají za cíl zejména trvale obnovit její konkurenceschopnost.

1.3 Zatímco u některých z těchto výhod se stále jedná více o probíhající procesy spíše než o nezvratné výsledky, Evropa má zároveň i nevýhody, které penalizují její podniky a přispívají k jejím současným nedobrym výkonům v hospodářském růstu a zaměstnanosti. Situace je následující:

— administrativní a právní rámec v Evropě nedostatečně podporuje duch podnikavosti;

— uvnitř jednotného trhu, který stále není dokončen, ještě existuje příliš mnoho překážek;

— stále se čeká na potvrzení skutečné hospodářské unie, a to i přes zavedení měnové unie;

— další zpoždění se také nabaluje v provádění konkurenční strategie z Lisabonu.

1.4 Ke zlepšení konkurenceschopnosti evropských podniků Výbor zdůrazňuje čtyři požadavky, které jsou podle něj vzájemně neoddelitelné:

1.4.1 První prioritou je znovu oživit důvěru ekonomických aktérů, a to prostřednictvím:

— jasnější vize evropského projektu v jeho globálním prostředí;

— zjednodušením předpisů, na evropské úrovni a na úrovni jednotlivých států, otevřením většího prostoru pro socio-profesní samoregulaci a spoluregulaci;

— opatřeními podporujícími vytváření a rozvoj podniků – viz rizikový kapitál, vzdělávání podnikatelů, podpůrné služby malým a středním podnikům apod.;

— větší podpory evropských inovačních iniciativ podniků a aktivním zapojením ostatních socioprofesionálních aktérů;

— většího počtu programů pro vzdělávání, kvalifikaci a přeškolení zaměstnanců na jinou práci, zejména těch starších.

1.4.2 Další prioritou je zajistit dokončení zásadních opatření jednotného trhu, která by neměla být dále odkládána za časový horizont konkurenceschopnosti stanovený v Lisabonu na r. 2010, aniž by přitom nebylo zapomenáno na pozdější potřeby pro její trvalé udržení. To předpokládá:

— zpřísnění požadavků na transpozici, s lepší zodpovědností vlád v této oblasti. Finanční podpory EU zaostávajícím státům by mohly být případně přeměrovány na dohnání jejich zpoždění v transpozici;

- rozhodnutí, na která podniky již příliš dlouho čekají a která se týkají zrušení dvojího zdanění, zjednodušení evropského režimu DPH, vytvoření statutu zjednodušené evropské společnosti otevřeného malým a středním podnikům, odblokování komunitárního patentu;
- jistější a plynulejší fungování výměn na základě posílené administrativní spolupráce, komunitární inspekce jednotného trhu, sjednocené celní úřady na vnějších hranicích, lepší účinnost a vzájemná spolupráce mezi veřejnými službami obyvatelstvu, což by v některých případech mohlo otevřít vývoj služeb obecného zájmu v evropském měřítku.

1.4.3 Konkurenceschopnost evropských podniků také předpokládá rozvíjet, rovněž na základě synchronizovaného přístupu ve světle termínu konkurenceschopnosti stanoveného na r. 2010, dynamickou hospodářskou unii založenou na euro, která by byla schopna podpořit růst a zaměstnanost za pomoci odpovídající měnové politiky, a to prostřednictvím:

- postupného rozšíření, avšak bez zbytečného prodlení, měnové unie na nové členské státy;
- požadavku předběžného stanoviska EU a nikoliv stanoviska a posteriori ohledně návrhů státních rozpočtů jednotlivých států;
- procesu sbližování daňových systémů v podmínkách, které jsou kompatibilní s ekonomikou otevřenou výměnám, atraktivní jak pro investice, tak se zájmem o sociální soudržnost v případě potřeby i pomocí posílených spoluprací;
- opatření přímo podporujících hospodářskou činnost a růst v Evropě: rozvoj veřejných/soukromých partnerských svazků k financování nových transevropských infrastruktur na úrovni rozšířené Unie, potvrzení evropského průmyslového přístupu přispívajícího k realizaci investic do nových technologií, výzkumu a vzdělávání, a také k nastavení politiky konkurence a obchodní politiky, mobilizace evropských technologických prostředků ve velkých projektech se společným strategickým významem, včetně v oblasti bezpečnosti;
- posíleného a reorganizovaného komunitárního rozpočtu odpovídajícího prioritám této společné hospodářské politiky.

1.4.4 Provádění strukturálních reforem lisabonské strategie také vyžaduje větší odhodlání a koherenci:

- jasnějším vyhodnocením skutečného srovnávacího stavu hospodářských reforem a investic (otevření trhů, přístup k financování, posílení výzkumu), sociálních reforem (vzdělávání, trh práce, sociální ochrana, investice podniků do lidského kapitálu), administrativních reforem (snížení veřejných deficitů, zjednodušení předpisů) a reforem v oblasti životního prostředí;
- zajištěním lepší koordinace těchto reforem v návaznosti mimo jiné na programovaném cíli konkurenceschopnosti, s pevnějším zapojením komunitárních institucí a se zjednodušením koordinačních procesů;
- lepším zhodnocením role tzv. sociálních partnerů (tj. zástupců odborů a vedení podniků, pozn.překl.) při vypracování, provádění a řízení reforem, jakož i jejich schopnosti „přitáhnout“ investice.

1.5 Závěrem Výbor konstatuje, že nedostatek konkurenceschopnosti evropských podniků dnes představuje cenu, která se platí za nedostatečně podnikavou Evropu, za její pomalost v rozhodování a v přizpůsobení se mezinárodním změnám, za její neukončené procesy v četných oblastech, za zpoždění jejich reforem a za to, že velmi nedostatečně – často rozmarně, někdy nekoherentně, a tudíž kontraproduktivně – využívá svých vlastních trumfů. K nápravě situace je zapotřebí odhodlané akce. K úspěchu bude zapotřebí přístupu daleko více zaměřeného na růst, dynamiku hospodářských faktorů, a to jak u nabídky, tak u poptávky v rámci pružnějšího a efektivnějšího jednotného evropského trhu. Výbor silně zdůrazňuje zejména výzvu posledního Jarního summitu k podpoře nových partnerských svazků pro reformu, a to jak na národní, tak na evropské úrovni, s užším zapojením sociálních partnerů. Výbor zdůrazňuje nutnost pevně se držet termínu v r. 2010, což by mělo zahrnovat jednak provedení lisabonských reforem a jednak dokončení jednotného trhu a uskutečnění skutečné hospodářské a konkurenční unie, za využití všech důsledků měnové unie a při úplném začlenění požadavků trvalého rozvoje.

2. Úvod

2.1 Toto stanovisko je vypracováno na průzkumnou žádost předsedy Evropské komise Romana PRODI, který dne 20. února 2004 požádal Evropský hospodářský a sociální výbor, aby mu předložil svou analýzu a doporučení ohledně problémů konkurenceschopnosti evropských podniků. Především se jedná o identifikaci nejdůležitějších potíží, se kterými se podniky potýkají, o překážky vytvářené prostředím, ve kterém pracují, jakož i o alternativní návrhy k nápravě, v kontextu našeho modelu společnosti.

2.2 Velký počet nedávných analýz zdůrazňuje, po vzoru zprávy Sapir z července r. 2003, tuto narůstající výzvu konkurenceschopnosti pro Evropu, která se dostala do kleští jednak mezi svými velkými průmyslovými partnery – srov. USA, Japonsko – a jednak ze strany nově se objevujících ekonomik s nízkými výrobními náklady – srov. Čína a Indie, které stále více zavádějí nové technologie a investují do odborné přípravy, školství a infrastruktury. Poskytnuté údaje (týkající se například vývozu, bilance běžných operací nebo vývoje zisku podniků...) dokazují, že evropská ekonomika a převážná část evropských podniků je ve velké míře konkurenceschopná. Navzdory tomu existuje mnoho alarmujících ukazatelů – nízký růst, neuspokojivá úroveň jak investic, tak poptávky, zhoršení situace v zaměstnanosti – kvantitativní (pokles zaměstnanosti) a někdy kvalitativní (nejistota), zavření evropských výrobních center, odchod vědeckých mozků, prohlubování veřejných deficitů, rostoucí náklady sociální ochrany, spolu se zrychlujícím se demografickým stárnutím obyvatelstva, což vše dohromady přináší zvýšené problémy s financováním.

2.3 Za účelem vyrovnání vysokých nákladů v Evropě (práce, daně, předpisy), volí mnoho společností automatizaci (výroby, řízení) nebo více či méně částečnou ale významnou delokalizaci do třetích zemí, které jsou levnější a méně regulované, zejména nově vznikající ekonomiky.

2.4 Bylo by zajisté iluzorní tvrdit, že se můžeme postavit těmto strategiím pomocí vnucených autoritářských opatření. Evropská ekonomika je nedílnou součástí celosvětové ekonomiky, která je čím dál, tím víc globalizovaná. Tento proces je nevratný a přispívá jak k rozvoji jednotlivých zemí, které se tohoto procesu účastní, tak k mezinárodní stabilitě, pokud je veden tak, aby docházelo k hospodářskému a sociálnímu pokroku.

2.5 S ohledem na tyto obecné podmínky je požadováno následující:

2.5.1 Je více než kdy jindy nutné zarámcovat globalizaci do výkonnějších a spravedlivějších mezinárodních pravidel. Možný přínos z konkurenceschopnosti v žádném případě nespočívá v nekontrolované spirále tlačící k přehnanému snížení nákladů bez přihlížení ke zdravotním, bezpečnostním podmínkám, k podmínkám sociálního pokroku a vyváženého a trvale udržitelného rozvoje, a k podmínkám ochrany životního prostředí. Otázka konkurenceschopnosti musí být naopak vložena do referenčního rámce uznaného v mezinárodním měřítku, který by zakotvil jisté minimum podmínek týkajících se konkurenceschopnosti, bezpečnosti, kvality, sociálních práv a životního prostředí. To předpokládá aktivní intervenci mezinárodních orgánů pro regulaci a rozvoj – srov. Světová obchodní organi-

zace (WTO), Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Mezinárodní organizace práce – které jsou dnes ještě stále nedostatečně účinné, příliš vzájemně oddělené a některé jen málo průhledné a málo participativní ve svém vlastním způsobu fungování. Proto Výbor požadoval a poté podpořil agendu WTO z Dohá, přičemž dnes je velmi znepokojen obtížným postupem v jeho jednáních.

2.5.2 Otázka posílení konkurenceschopnosti evropského teritoria vůči konkurenci se rovněž stává stále naléhavější, a to v podmínkách zaručujících jeho hospodářský a sociální rozvoj, jeho soudržnost, jeho zaměstnanost a životní prostředí; to v rámci evropského modelu profesních vztahů vyžaduje lépe využít trumfů evropských podniků a napravit jejich nevýhody či je kompenzovat lepší kvalitou a vyšší produktivitou v případě, jestliže nemohou být strukturálně napraveny (jako v případě rozdílů v ceně pracovní síly mezi Evropou a rozvojovými zeměmi).

2.5.3 Není realistické ani žádoucí, aby Evropská unie vstupovala do konkurence v oblasti cen a nákladů se zjevně méně rozvinutými národními ekonomikami, pokud Evropa nemůže vyrovnat rozdíl vyšší produktivitou. Evropská ekonomika proto nemá jinou možnost než se neustále zdokonalovat a konkurovat zejména rostoucí produktivitou v oblastech kvality i kvantity a prostřednictvím inovací. To si vyžádá nárůst lidských, technologických, průmyslových a finančních investic.

3. Konkurenční trumfy evropských podniků

3.1 Široké zapojení do globalizace

3.1.1 Evropa je dnes ústředním obchodním partnerem ve světě, největším dovozcem a největším vývozcem na světě. Její podniky si zachovávají svou konkurenceschopnost při vývozu a čelí mezinárodní konkurenceschopnosti rostoucí produktivitou při optimalizaci jejich nákladů, včetně mezd, zajištěním kvality jejich výrobků a služeb a inovacemi za účelem lepšího přizpůsobení se trhům. Dokázaly být totiž přítomny ve většině sektorů hospodářské činnosti, zejména:

- v zemědělskopotravinářském komplexu, kde zaujímá první místo v obchodních výměnách;
- v hlavních průmyslových odvětvích – automobily, letecká a raketová technika, chemie, stavebnictví, veřejné práce, telekomunikace aj., kde evropské podniky patří k těm nejvýkonnějším;
- v energetice – výroba a distribuce elektrické energie: ropa, jaderná energie, plyn, alternativní zdroje energie – a v technologiích pro životní prostředí;

— ve službách, kde jsou evropské podniky často na první příčce na světě: obchod, finance, pojišťovnictví, doprava, inženýring, počítačové programy, turistický ruch, zdravotnictví atd.

3.1.2 Evropské podniky rovněž hodně investují ve světě, čímž přispívají k hospodářskému růstu mnoha světových regionů, zejména v nově vznikajících ekonomikách v Asii. Jestliže se tyto ekonomiky mohou v různých sektorech dostat do konkurence s Evropou, jsou zároveň i průmyslovými a obchodními partnery nezbytnými pro evropskou ekonomiku a její podniky, a to jakožto dodavatelé, tak i jako společníci, distributoři, subdodavatelé a zákazníci.

3.1.3 Evropské podniky, již z důvodu jejich velmi důležité role, kterou mají v rozvojových zemích, by měly jít příkladem v rozvoji sociálních norem v těchto zemích, zejména při zavádění základních sociálních práv stanovených Mezinárodní organizací práce. Výbor se bude nadále angažovat a účastnit iniciativ s cílem posílit toto nezbytné začlenění sociální dimenze do mezinárodního obchodu.

3.1.4 Evropská unie podporuje mezinárodní obchod a investice evropských podniků, a proto se rozhodla, že na mezinárodních jednáních bude hájit jejich zájmy jedním hlasem, prostřednictvím Evropské komise, zejména v rámci WTO.

3.2 Velký kontinentální trh

3.2.1 Jednotný trh je prvním trumfem evropských podniků, založeným na společných pravidlech s obecným principem vzájemného uznání; tento princip doplňuje řada harmonizací napříč přibližně 1 500 směrnic, 300 předpisů a téměř 20 000 společných norem. Čerpá z nich velká většina legislativy zaměřené na činnost podniků. Jasně ukázání či ozřejmění jeho ekonomických výhod a zaměstnanosti, které již zdůrazňovala zpráva Cecchini na konci 80. let, je stále aktuální – i když výstupy z této zprávy nemohly být zcela potvrzeny do termínu v roce 1992 z důvodu ekonomické konjunktury, kvůli které nemohl být program Společenství dokončen.

3.2.2 Tento vnitřní evropský trh je dnes největším na světě, s 25 členskými státy, s úzkým napojením na další evropské země jako Švýcarsko a Norsko, a dále s perspektivou dalšího rozšíření. Více než půl miliardy Evropanů je tak spojeno na tomto stejném velkém vnitřním trhu, který váží více než trh

americký nebo čínský. Toto velice valorizující konstatování by mělo být Evropanům ještě více zdůrazňováno.

3.2.3 Tyto svobody, přispívající k soudržnosti Evropy, také podnikům umožnily rozvíjet své výměny a spolupráce, umožnily restrukturalizace a fuze, a mnohým z nich tak přinesly mezinárodní rozměr. Malé a střední podniky také využily možnosti subdodavatelství uvnitř Evropy, jakož i zrušení formalit uvnitř Společenství. Rozvinuly se infrastruktury s transevropskými sítěmi pro dopravu, energii a telekomunikace. Velké průmyslové programy (např. Airbus, Kosmická agentura) stimulovaly výzkum a inovaci podniků všech velikostí. Kromě pracovních příležitostí tento velký trh podpořil pohyb aktiv, vědeckých pracovníků a studentů – více než jeden milion z nich využilo programu Erasmus.

3.2.4 Také se zmíníme o otevření veřejných monopolů existujících již před jednotným trhem, ke kterému již došlo nebo právě dochází v návaznosti na vydání několika směrnic týkajících se dopravy, energetiky, pošty aj. Při tomto procesu dává Komise rovněž bedlivý pozor na to, aby nebyl zpochybněn koncept služeb obecného zájmu, který se strukturálně podílí na modelu evropského hospodářského a sociálního rozvoje, a to i přes nezbytná otevření vyplývající z požadavků jednotného trhu.

3.3 Měnová unie

3.3.1 Přechod na euro byl nejvýznamnější etapou jednotného trhu a zásadním pokrokem pro konkurenceschopnost evropských podniků. Vytvořením jediné měny pro dvanáct členských států zahrnujících 300 milionů Evropanů, tak euro vyloučilo jakékoliv riziko směny v zóně euro, odstranilo náklady na transakce při směnách a zajistilo permanentní průhlednost ekonomických údajů. Euro je také měnou s mezinárodním rozměrem. A jestliže jeho současné nadhodnocení vůči dolaru penalizuje vývozy – při současném zvýhodnění dovozu, zejména ropy a surovin – směnný poměr, který byl před několika málo lety právě opačný, se bude v budoucnu znovu dále vyvíjet.

3.3.2 Tato měnová unie, která dnes nemá ve světě obdoby, rovněž ukázala na schopnost Evropy dovést ke zdárnému konci velký inovační a mobilizující projekt mající zásadní dopad pro její občany a podniky. Měnová unie značně posílila vnější zviditelnění Evropy, posílila její pozici v mezinárodních vyjednáváních ve prospěch jejích podniků.

3.3.3 Pakt růstu a stability doprovázející euro má za cíl zajistit minimum ekonomické konvergence s pravidly omezujícími veřejné deficity a inflaci. Podnikům zajišťuje lepší předvídatelnost a stabilní prostředí podporující jejich konkurenceschopnost. Představuje také první krok ke skutečně integrované hospodářské unii. Je totiž jasné, že trvalost měnové unie nemůže být zajištěna bez dalších pokroků včetně konkurenceschopnosti podniků a které představují důležitou součást Lisabonské strategie.

3.4 Reformátorská ambice z Lisabonu

3.4.1 Evropská rada rozhodla v březnu r. 2000 v Lisabonu zahájit na národní i evropské úrovni rozsáhlý program hospodářských, sociálních a administrativních reforem, aby do r. 2010 učinila z Evropy ekonomiku založenou na nejdynamičtějším a nejkonkurenčnějším znalostech na světě, schopnou trvalého ekonomického růstu s více a lepšími pracovními příležitostmi a větší sociální soudržností. Tato strategie poskytuje evropské ekonomice návod ke sjednocení svých sil tváří v tvář globalizaci, na ještě konkurenčnějším evropském teritoriu.

3.4.2 Reformy jsou správné, poněvadž se dotýkají hlavních otázek spojených s konkurenceschopností evropských podniků. Jsou zaměřeny na:

- snadnější přístup k financování, včetně rizikového kapitálu, zejména pro malé a střední podniky a pro inovující podniky;
- snížení tíživého daňového tlaku na práci, zejména nízko kvalifikovanou a málo placenou, aby náklady na ni byly pro zaměstnavatele méně odrazující;
- snížení veřejných deficitů, což je spojeno se stabilitou cen a daňovou umírněností;
- stimulaci procesu inovace, na kterém závisí technologická kapacita evropských podniků;
- přizpůsobení školství a vzdělávání, zejména aby lépe odpovídala novým ekonomickým, profesním a technologickým požadavkům;
- modernizace trhu práce podporující lepší nastavení pracovních nabídek a poptávek, lepší míru zaměstnanosti, zlepšení kvality práce a pracovních podmínek, při současném inten-

zivnějším používání různých zařízení za účelem větší produktivity;

- účinnost a trvalost sociální ochrany vzhledem k problémům vyplývajícím ze zvýšení výdajů a zejména demografickým stárnutím obyvatelstva;
- zjednodušení předpisů, a to jak na národní, tak na evropské úrovni;
- a rovněž, v souladu se summitem v Göteborgu v červnu r. 2001, lepší integrace ochrany životního prostředí a požadavků trvale udržitelného rozvoje.

3.4.3 Metody lisabonské strategie jsou rovněž relevantní a předpokládají:

- nový harmonogram pro dokončení jednotného trhu s uvedením postupných etap;
- výroční vyhodnocení na evropském jarním summitu;
- metodu „otevřené koordinace“ na společných cílech se zhodnocením osvědčených praktik;
- ústřední roli přiřazenou soukromému sektoru a partnerským svazkům mezi veřejnými orgány a občanskou společností;
- zdůraznění dialogu mezi sociálními partnery.

3.4.4 Tato lisabonská strategie již přinesla první kladné výsledky:

- uvědomění si náročnosti reforem, a to bez ohledu na tradiční politickou rozdílnost názorů;
- urychlené rozšiřování informačních technologií a inovačních procesů;
- větší podpora při zakládání podniků a při financování malých a středních podniků;
- větší starost o trvalost rozvoje zahrnující opatření ke zlepšení účinnosti veřejných služeb pomocí snížení veřejných deficitů, opatření k upevnění sociální ochrany pomocí opětného vyvážení jejich účtů, opatření k zavedení legislativních kroků a k zavedení energetických a průmyslových technologií lépe chránících životní prostředí;
- zapojení sociálních partnerů do sociálních reforem;
- opatření k legislativnímu a administrativnímu zjednodušení, byť i omezeného dosahu.

3.4.5 Konkurenční ambice lisabonské strategie by nebyla realistická bez obnovy institucionálního rámce Unie. To bylo právě posláním Evropské úmluvy, jejíž inovační obsah připojil k zástupcům států a institucí Unie také zástupce kandidátských zemí, národních parlamentů a pozorovatelů z řad občanské společnosti. Úmluva navrhovala přepracování smluv tak, aby tyto umožnily modernizovaný a zjednodušený rámec lépe přizpůsobený rozšíření ve velkém měřítku, a který by byl zároveň čitelnější a atraktivnější pro veřejné mínění. Cílem bylo také zakotvit do smlouvy zásluhu a klady evropského modelu společnosti, ve kterém snaha o konkurenceschopnost jde ruku v ruce s valorizací zaměstnanosti a sociálního pokroku. Z cílů Unie tak nová smlouva přijatá EU-25 v červnu 2004 cituje vysoce konkurenční sociálně-tržní ekonomiku snažící se o plnou zaměstnanost a sociální pokrok, o vysokou míru [sociální] ochrany a o zlepšení kvality životního prostředí. Výbor podporuje tento požadavek celkové koherence a zařazuje konkurenceschopnost k dalším cílům sociálního a kvalitativního pokroku, přičemž konstatuje, že dnes tato ještě není zdaleka zajištěna z důvodu několika nevýhod, které se na evropské konkurenceschopnosti stále odrážejí.

4. Konkurenční nevýhody evropských podniků

4.1 Nedostatečná podpora podnikavého ducha

4.1.1 Zatímco u některých těchto konkurenčních výhod Evropy se jedná spíše o probíhající procesy než o nezvratné výsledky, konkurenceschopnost evropských podniků je penalizována nevýhodami, které přispívají k jejím současným nedobrym výkonům v hospodářském růstu a zaměstnanosti.

4.1.2 Nedávné debaty o duchu podnikavosti v souvislosti se Zelenou knihou předloženou Komisí potvrdily, že podniky všech velikostí prohlašují, že se ve většině evropských zemí potýkají s každodenními problémy, a to z důvodu:

- přílišné složitosti právních předpisů a procedur na národní i evropské úrovni;
- obecně vysokého daňového a sociálního zatížení;
- častých potíží při zajištění financování;
- nedostatečné podpory subjektů beroucích na sebe riziko – včetně toho, že často nedostanou druhou šanci v případě, kdy jejich první podnikatelský záměr nemohl vyjít;
- nevyrovnaností mezi nabídkami pracovních příležitostí podniků a mezi odbornými kvalifikacemi.

4.1.3 Také upozorňujeme na srovnatelně nízkou míru zaměstnanosti v Evropě, zejména ve srovnání se Spojenými státy. Tato situace má negativní důsledky na evropskou konkurenceschopnost, na její celkově vysokou úroveň daňového zatížení, jakož i na rovnováhu systémů sociální ochrany.

4.1.4 A konečně, mnoho podnikatelů se také domnívá, že Unie má tendenci vršit zprávy s analýzami o zpoždění Evropy v konkurenceschopnosti, spíše než aby byly zahájeny skutečně operativní akce vedoucí k ověřitelným výsledkům tak, jak se to podařilo udělat našim hlavními konkurentům – Spojeným státem a Číně.

4.1.5 Výbor konstatuje, že i sami sociální partneři jsou v pozici, kdy by měli zahájit tyto operativní akce podporující konkurenceschopnost a ducha podnikavosti. Četné příklady svědčí o tom, že v tomto směru hrají velmi důležitou roli. Tato hnací role sociálních partnerů měla být správně zdůrazněna v Zelené knize Komise.

4.1.6 Výbor též zdůrazňuje, že složky fungující uvnitř toho, co nazýváme sociálním hospodářstvím, se často střetávají s týmiž překážkami jako ty, které jsou zmiňovány výše, což se týká jak daňového systému, tak dalších záležitostí, jako jsou veřejné zakázky a pravidla konkurence. Výbor se domnívá, že specifická řešení těchto problémů by značně napomohla zlepšení hospodářské situace a zaměstnanosti v Evropě.

4.2 Přetrvávající džungle překážek

4.2.1 I přes některé kladné výsledky jednotný trh neucinil dostatečné pokroky v několika oblastech. Jedná se především o služby, které představují 70 % hospodářské činnosti, avšak kde příslušná sladění, jako např. ve vzájemném uznávání, zůstávají silně pod úrovní skutečných potřeb. Ve veřejném sektoru dále přetrvávají četná zpoždění ve větší otevřenosti:

- překážky týkající se sektorů, kde v některých zemích nadále přetrvávaly monopoly, jako např. doprava, energetika, pošta, a dnes v menší úrovni telekomunikace;
- uzavřenost veřejných zakázek (ani ne 10 % z nich je uzavíráno s nenárodními podniky);
- administrativní uzavřenost, přičemž řízení jednotného trhu vyžaduje zvýšenou spolupráci v četných oblastech (viz daňový systém, celnice, policie, justice, konkurence, stíhání podvodů, životní prostředí atd.).

4.2.2 Nehledě na otevření, ke kterým již dochází nebo dojde, a nehledě i na zpoždění, ke kterým někdy v těchto oblastech dochází, ještě zbývá jasně upřesnit otázku statutu služeb obecného zájmu uvnitř jednotného trhu. Specifická role služeb obecného zájmu, která již byla uvedena v několika směrnicích týkajících se sektorových otevření, byla globálně zakotvena Amsterdamskou smlouvou a Smlouvou z Nice. Sama Komise připravuje horizontální nástroj k lepšímu upřesnění role služeb obecného zájmu na jednotném trhu. Nicméně jsme však nuceni konstatovat, že tato debata se do dnešního dne omezila pouze na roli národních veřejných služeb vůči evropskému jednotnému trhu, aniž by se nějakým způsobem uvažovalo, zda cílený rozvoj služeb obecného zájmu by mohl mít nějaký smysl v evropském měřítku – a za jakých podmínek. Tato otázka by však dnes neměla být vyloučena ze skutečné debaty o budoucnosti rozšířeného jednotného trhu a konkurenceschopnosti evropských podniků.

4.2.3 Přes vypracovávání nových právních předpisů uvnitř Společenství, jednotlivé státy dále samy vydávají své předpisy v podmínkách, které mohou zkomplikovat či dokonce bránit jednotnému trhu pro podniky. Byla zavedena procedura jejich předběžného oznamování Komisi (směrnice č. 83/189), ta je ovšem zabrána do svých čtených úkolů a může účinně reagovat pouze v nejzřejmějších případech, a rozšíření Unie její úkol ještě zkomplikuje.

4.2.4 Kromě toho směrnice ještě nejsou dostatečně transponovány všemi členskými státy, a nedostatky při jejich provádění se běžně týkají 10 % z nich či v některých oblastech dokonce 25 %. Také se příliš často vyskytují přestupky – Komise právě řeší přibližně 1 500 případů, které jsou předmětem vyšetřování a žalob.

4.2.5 Daňová konvergence (sblížení) uvnitř jednotného trhu je stále velmi nedostatečná, také z důvodu požadavku jednomyslnosti Rady. Zejména zbývá zrušit všechna dvojí zdanění, zavést harmonizované zdanění právnických osob a zjednodušit intrakomunitární režim DPH.

4.2.6 Složitost a náklady na získání evropské ochrany duševního vlastnictví je dalším handicapem pro evropské podniky, který je potvrzen stále trvajícím zpožděním (třicet let!) a předvídatelnou cenou za patent Společenství.

4.2.7 Také zmiňujeme odložení různých projektů transevropských sítí v rozšířené Evropě, pro které je teprve nutné najít financování z veřejných nebo soukromých zdrojů.

4.2.8 Zpoždění v dokončení jednotného trhu se částečně přímo podepisuje na velice neuspokojivé situaci v oblasti zaměstnanosti a trhu práce. Rozšíření Evropské unie z 15 na

25 členských států klade ještě naléhavěji otázku zlepšení zaměstnanosti z hlediska jejich jednotlivých aspektů (vzdělávání, profesní a geografická mobilita, zvýšená kvalita pracovních příležitostí, přeškolení aj.).

4.2.9 A konečně, princip volného oběhu a svobodné volby sídla podniku uvnitř jednotného trhu je dočasně omezený vzhledem k výjimkám, které mohou být uděleny až na sedm let a které byly rozhodnuty vůči občanům nových členských států v souvislosti s rozšířením Unie. Tato omezení jsou v rozporu s volným fungováním trhu práce v rozšířené Evropě a mohou penalizovat vzdělávací úsilí a úsilí zaměřené na profesní adaptaci, které bylo v těchto nových státech vynaloženo. Bariéry také stojí v cestě jednotlivcům z nových členských států, kteří by chtěli v zemích evropské patnáctky pracovat jako samostatně výdělečně činní.

4.3 *Nedostatky hospodářské unie*

4.3.1 Měnová unie nešla ruku v ruce s dynamickým hospodářským růstem, který měla podpořit. Hlavním důvodem je to, že tato měnová unie ještě stále není doprovázena skutečnou hospodářskou unií. I samotný zárodek vytvořený paktem růstu a stability byl v nedávné době problematický. Několik států jej dostatečně nerespektuje, z toho Německo a Francie, které překročily stanovená 3 % veřejného deficitu. Kromě toho se objevily otázky ohledně účinků paktu (jehož složka „stabilita“ je mnohem přesněji definována než složka „růst“) na stagnaci hospodářské činnosti. Ke kompenzaci stanovených limitů, které pakt omezuje, by bylo třeba rozvinout integrovanější ekonomický přístup, jenž v současné době ještě téměř neexistuje vzhledem ke stále minimální koordinaci hlavních směrů hospodářské politiky (GOPE).

4.3.2 Euroskupina sdružující státy z euro-zóny zůstala k dnešnímu dni málo strukturovaná, málo průrazná a ze značné míry mezivládní, ve srovnání s Evropskou centrální bankou organizovanou podle federálního modelu. Zatím jsme ještě daleko od skutečného počátku evropské hospodářské vlády.

4.3.3 I samotná Rada Ekonomika-Finance ještě zdaleka nemůže uvažovat o sestavení hospodářské vlády Unie, jestliže její členové dále s oblibou trvají na svých národních zájmech, posílení širokým užíváním principu jednomyslnosti. To je případ deficitu daňové harmonizace Evropy.

4.3.4 A konečně, Rada Konkurenceschopnost založená v posledních letech nemá privilegovaný vztah s Radou Ekonomika-Finance a má potíže s tím, aby účinně zajistila potřebný mezidisciplinární úkol týkající se všech složek Rady.

4.3.5 Také s politováním konstatujeme, že nová ústavní smlouva se ukázala být málo rozvinutá a inovační z hlediska prohloubení hospodářské unie, na rozdíl od jejích četných ustanovení v jiných oblastech. Pro soudržnost a konkurenceschopnou konvergenci evropské ekonomiky by bylo důležitější udělit Komisi skutečnou roli při návrzích a ne pouze aby dělala doporučení, a to jak s ohledem na velké cíle hospodářské politiky, tak na deficit veřejného sektoru.

4.4 Deficit strukturálních reforem

4.4.1 Na Jarních summitech se zdálo, že státy daly přednost novým debatám o cílech, které již byly stanoveny v Lisabonu, i za cenu, že budou přidávat další předpisy namísto toho, aby provedly srovnávací vyhodnocení národních reforem. Příliš států také opomnělo plně zapojit sociální partnery do vypracovávání a provádění reforem, téměř je ani nekonzultovaly a ani nezmínily ve svých zprávách o stavu postupu reforem.

4.4.2 Tato zdrženlivost států ohledně stavu reforem šla ruku v ruce se zpožděními:

4.4.2.1 Na evropské úrovni se „pěťadvacítka“ jasně dohodla na dokončení jednotného trhu v několika oblastech (srov. energetika, služby, veřejné zakázky, transevropské sítě, přizpůsobení veřejných služeb), na druhou stranu však „ohrnuje nos“ nad včasným přijetím požadovaných opatření.

4.4.2.2 Na národní úrovni jsou výsledky nerovnoměrné. I ty členské státy, které jsou s reformami nejdále, mají zpoždění vůči výkonnějším třetím zemím, a Evropa si celkově udržuje handicap v konkurenceschopnosti. Přitom u reforem nejde pouze o to dělat věci lépe než dříve, ale taky a především, dělat je lépe než jinde. Zejména si povšimneme:

4.4.2.2.1 Co se týká otevření trhů: zde došlo k velkému pokroku v telekomunikacích a v menší míře v energetice – plyn, elektrická energie – kde jsou ceny ještě často příliš vysoké. Otevírání pošty postupuje v některých zemích jen pomalu, kdy cíl je stále ještě jen částečný a předpokládá postupné etapy dohodnuté až do r. 2009. V dopravních infrastrukturách přetrvává zpoždění v propojení a modernizaci, což má dopad především na realizaci projektů transevropských sítí.

4.4.2.2.2 Co se týká přístupu k financování: probíhá integrace evropského finančního trhu podporovaná zaváděním eura. Byla učiněna různá opatření k usnadnění financování malých podniků mladých podnikatelů (start-up) a malých a středních podniků. Přístup k rizikovému kapitálu je však stále nedostatečný. Kromě toho sjednocování finančního trhu, které

ještě stále příliš závisí na předpisech společných socioprofesionálních předpisech, které byly definovány a upraveny dohodou uzavřenou mezi institucemi EU dne 16. prosince 2003, by se mělo spíše podporovat.

4.4.2.2.3 Co se týká veřejných deficitů: zde se situace velmi liší podle jednotlivých zemí – některé státy si zajistily pozitivní zůstatek svých státních financí (srov. Dánsko, Finsko, Lucembursko, Švédsko), zatímco jiné dosahují nebo překračují limity stanovené paktem stability (srov. Německo, Francie, Itálie, Portugalsko). Tyto země s nadměrným schodkem jsou také zeměmi, které se nejvíce opoždily v provádění strukturálních reforem.

4.4.2.2.4 Co se týká podpory inovace: výdaje na výzkum jsou stále nedostatečné. Představují 1,9 % HDP oproti 2,6 % v USA, a investice podniků jsou v USA dvakrát vyšší než v „evropské patnáctce“. Jsme dalece lisabonskému cíli stanovujícímu výdaje na výzkum a rozvoj ve výši 3 % hrubého národního produktu, přičemž jeho dvě třetiny musí být financovány soukromým sektorem. Tyto výdaje jsou také málo vyvážené mezi sebou, jakož i s evropským rámcovým programem výzkumu. Nedostatečná společná politika v Evropě ve strategických oblastech má dopad na její technologické investice. Patenty podané v Evropě, zejména v nových technologiích, jsou ostatně velmi opožděné ve srovnání s USA nebo Japonskem, a to také z důvodu trvajících absence účinného a finančně nenáročného komunitárního patentu.

4.4.2.2.5 Co se týká zlepšení na trhu práce: zde se situace liší podle jednotlivých zemí – v některých je míra zaměstnanosti celkově vysoká, zatímco jiné čelí strukturální částečné nezaměstnanosti. Probíhají rozsáhlé reformy ke zlepšení fungování trhu práce, jeho pružnosti a rovnováhy mezi nabídkami a poptávkami po volných pracovních místech. Jestliže se však Evropané přihlásili k Lisabonské strategii je nutné, aby tyto reformy rychle vedly k udržitelnému kvantitativnímu a kvalitativnímu pokroku, pokud jde o celoživotní vzdělávání a pracovní místa při vhodném aplikování práva a kolektivních dohod. Zejména ještě chybí dostatečně silné investiční úsilí, zejména prostřednictvím vzdělávání, do pracovních příležitostí a profesních kvalifikací zaměřených na konkurenční valorizaci kvality. Konzultování sociálních partnerů a jednání s nimi a mezi nimi musí mít především za cíl zajistit, aby nové úpravy umožnily skutečné zlepšení zaměstnanosti a podmínek zaměstnanosti v souvislosti s úkoly mezinárodní konkurenceschopnosti. Zpráva Kok rovněž správně zdůraznila priority, které ještě zbývá provést k trvalému napravení současné situace.

4.4.2.2.6 Co se týká solventnosti sociální ochrany: právě probíhají četné reformy k obnovení její finanční rovnováhy vzhledem k demografickému stárnutí obyvatelstva, které se prohlubuje v celé Evropě. Jedná se především o přizpůsobení délky placení příspěvků v návaznosti na prodlužování střední délky života, a o podporování občanů, aby si přihlásili různá přípojištění a penzijní fondy. Reformy se sice rozvíjejí, avšak zároveň mají velké zpoždění v oblasti sociální péče ohledně přípojištění, a také se potýkají s problémy při svém zavádění a se svou účinností; především zaznamenáváme příliš předčasných odchodů z trhu práce, a to i přes závazky z r. 2002 učiněné v Barceloně. Zejména je třeba dbát o to, aby reformy systémů sociální ochrany byly prováděny spravedlivě tak, aby nebyly znovu vytvořeny situace sociálního vyloučení některých skupin, které by měly negativní účinky na evropskou ekonomiku z hlediska sociálního, ale i hospodářského.

4.4.2.2.7 Co se týká vzdělání a dalšího vzdělávání, zde má většina evropských zemí globálně výkonné a rozvinuté vzdělávací systémy, které jsou však někdy příliš odtrženy od ekonomické reality a od perspektiv adekvátního zařazení do trhu práce, navíc s často příliš selektivním přístupem, a které jsou nedostatečně vymezeny či vyprofilovány, aby mohly zajistit účinnou podporu po celou dobu života. Rozvíjejí se výměnné programy k zintenzivnění těchto vztahů a k rozvoji různých forem vzdělávání. Všeobecné zavádění internetu také přispívá k prohloubení různých forem vzdělávání.

4.4.2.2.8 Co se týká zjednodušení předpisů: spolu se zlepšením jejich kvality a účinnosti se jedná o společnou potřebu všech evropských zemí, i když některé zahájily dříve než ostatní různé programy k nápravě situace. Další prioritou je také zjednodušení procedur pro zakládání nových podniků a pro malé podniky z důvodu jejich dopadu na hospodářskou činnost a na zaměstnanost. Je též zapotřebí se zaměřit na podporu společností při vývoji a užívání operačních postupů. Tyto postupy snižují ztráty, podporují růst produktivity a zvyšují konkurenceschopnost.

4.4.2.2.9 Co se týká trvale udržitelného rozvoje: národní opatření pro aplikaci Kjótských dohod jsou zaváděna s různými výsledky. Ochrana životního prostředí je tradičně více zakoreněna v severských zemích, ale ostatní země přijaly nová opatření a výměny osvědčených postupů umožňují inspirovat se z úspěšných zkušeností (srov. dobrovolné kódy, charty, značky kvality, rozdělení emisních limitů atd.). Jeví se jako zcela nezbytné dbát o to, aby konkurenční strategie Unie se podříдила či sloužila politice přihlížející k ochraně životního prostředí a k závazkům přijatým v této oblasti a aby v žádném případě nepředstavovala překážku této politiky.

4.4.3 V celkovém hodnocení je bilance reforem ještě velmi smíšená. Přestože se stále vrší nové zprávy o snížení konkurenceschopnosti, a přes hromadění „procesů“ nebo strategií jejího obnovení (viz Lucemburk, Cardiff, Kolín, Lisabon, Göteborg, Barcelona atd.), Unii se stále nedaří uvést do praxe svá

postupně deklarovaná rozhodnutí (jednotný trh, finanční prostor, ekonomika založená na znalostech, excelence v životním prostředí aj.).

4.4.4 Současně s tím se od doby příznivé konjunktury v době summitu v Lisabonu v r. 2000 hospodářská situace a zaměstnanost v Evropě neustále zhoršuje, jak z důvodu nedostatečného investování, tak z důvodu nedostatečné poptávky, včetně omezení daných měnovou a finanční politikou a také z dalších různých, ale kumulujících se důvodů, spojených s nejistou situací vyvolanou teroristickými útoky, mezinárodními tlaky, finančním a burzovním neklidem, cenou ropy, což má negativní dopad na důvěru a podnikatelskou činnost. Míry růstu poklesly z hodnoty 3,5 % v r. 2000 na 1,6 % v r. 2001 a na méně než 1 % od r. 2002. Došlo ke zhoršení situace v zaměstnanosti, kdy míra nezaměstnanosti se opět přehoupla přes hranici 8 %. Tento pokles hospodářské a sociální konjunktury v Evropě kontrastuje se současnou dynamikou růstu ve Spojených státech (zhruba 5 %), třebaže ta je založena na velmi specifických podmínkách (např. směnný kurz dolaru, deficit rozpočtu a vojenské výdaje).

4.4.5 Lisabonská strategie je v začarovaném kruhu – nedostatečný růst komplikuje zavádění reforem a jejich zpoždění zase brání návratu k většímu růstu a zaměstnanosti. V souvislosti s inflací cílů reforem, závazků a účastnických států konstatujeme stejnou míru deficitů ve spoluzodpovědnosti, v provádění, v koordinaci, a tudíž v dopadu na hospodářství a zaměstnanost. Existuje riziko, že pokud nezhájíme požadované reformy s nezbytným odhodláním, budeme si dělat marné iluze a přitom přesvědčovat ostatní, že strategie pokračuje vpřed. Takováto „lisabonská bublina“ nebude čekat na r. 2010, aby praskla.

5. Doporučení Výboru

5.1 Znovu oživit důvěru aktérů hospodářského života

5.1.1 Konkurenceschopnost evropského teritoria se musí stát součástí rámce globálního projektu – politického, hospodářského a sociálního – schopného vzbudit širokou podporu a účast socioprofesionálních partnerů. Nová smlouva by měla přispět ke splnění těchto očekávání.

5.1.2 Je obzvláště důležité, aby tento evropský projekt byl lépe přijat od svého celkového prostředí, a to jednak z hlediska svých vztahů se svými sousedy, a jednak od svých jednotlivých mezinárodních partnerů. Otázka atraktivnosti evropského teritoria a jeho přizpůsobení se strukturálním změnám by měla být lépe projednána a více specifikována, zejména ve vztahu k otázkám týkajícím se mezinárodních investic, zakládání poboček v Evropě a delokalizace podniků do jiných světových oblastí. Od jednání probíhajících na půdě WTO Výbor zejména očekával, že přispějí k vybudování lepších mezinárodních pravidel pro zarámcování výměn a investic ve světovém měřítku.

5.1.3 Stejně jako jsou vyžadována nová pravidla na mezinárodní úrovni, kde jsou v současné době zcela nedostačující, je třeba v Evropě přikročit i ke zjednodušení reglementace, která se stále potýká s nadměrným množstvím předpisů a administrativních procedur. Za tímto účelem by bylo potřeba:

- reformovat předběžnou analýzu dopadu, se zárukami nezávislosti analýzy, se systematickými testy zkoumání alternativ klasické reglementace, s ověřením dopadu projektu na zjednodušení a na konkurenceschopnost, včetně systematického zveřejňování analýzy s návrhem reglementace;
- počítat s tím, že je třeba odůvodnit všechny pozměňovací návrhy, které by mohly rušit soulad s analýzou dopadu;
- zapojit podniky a další uživatele do zjednodušení reglementace ještě před jejím přijetím (výbory SLIM a priori spíše než à posteriori [SLIM – *Simpler Legislation for the Internal Market*, pozn.překl.]);
- podporovat socioprofesi samoregulaci a spoluregulaci v evropském měřítku, zejména ve službách;
- pobízet státy k paralelnímu zjednodušení na národní úrovni, plus test euro-účetnictví;

5.1.4 Měly by být zahájeny politiky na odhodlanější podporu v oblasti vytváření a rozvoje podniků, s lepším přístupem k rizikovému kapitálu – který by byl důvodem k rozšíření intervencí Evropské investiční banky (EIB) v této oblasti – s větším počtem vzdělávacích programů pro podnikatele zajišťované jinými podnikateli, a s hustější sítí podpůrných služeb pro malé podniky ve všech členských státech s koordinací na evropské úrovni.

5.1.5 Obecně by také bylo vhodné podporovat podniky, profesní sdružení/organizace a nejrůznější subjekty občanské společnosti, aby byly na evropské úrovni více iniciativní a více využily nových svobod ve spolupráci a výměnách, které se jim otevřely díky pokrokům v budování nové Evropy. Jejich iniciativy v terénu, stejně jako nová opatření očekávaná od evropských institucí nebo od států, budou hrát rozhodující roli k zajištění, aby probíhající procesy ke zlepšení konkurenceschopnosti Evropy měly skutečný dopad a přinesly pozitivní výsledky, a aby byly konečně odstraněny různé překážky a zábrany, které tomu stále brání. Vybudování účinnější a konkurenčnější Evropy bude v konečném hodnocení především podmíněno hojností a vzájemným posílením takovýchto hospodářských a profesních iniciativ, a evropské, národní a regionální veřejné orgány budou mít především za úkol je usnadnit a zasadit do příhodného konkurenčního prostředí.

5.2 Dokončit budování jednotného trhu

5.2.1 Je nejvyšší čas zajistit v nejbližší době dokončení hlavních opatření jednotného trhu, dnes rozšířeného z 15 na 25 členských států. Toto dokončení by se nemělo odkládat za termín konkurenceschopnosti stanovený v Lisabonu na r. 2010. Dnes se nám takovýto cíl jeví jako nezbytný, aniž bychom přitom zapomínali na potřebu neustále udržovat a upravovat tento jednotný trh i po tomto datu.

5.2.2 První podmínkou je zajistit přesnější národní transpozici směrnic se zajištěním, že příslušné termíny budou dodrženy tak, jak bylo stanoveno na evropském summitu. To předpokládá větší zodpovědnost vlád v této otázce a pokud to bude nutné, také předefinováním podpor EU poskytovaných těmto zaostávajícím zemím tím, že budou přesměrovány na cíl lepší transpozice. Navíc vzhledem k většímu počtu směrnic by tuto lepší transpozici usnadnilo širší používání předpisů, které jsou prováděny přímo a jednotně.

5.2.3 Ohledně harmonizačních priorit týkajících se konkurenceschopnosti uvedeme:

- předpis rušící dvojité zdanění uvnitř jednotného trhu, který nahradí neproniknutelné a neúplné myriády bilaterálních dohod mezi členskými státy;
- zjednodušený statut evropské společnosti otevřený malým a středním podnikům, po kterém Výbor již několikrát volal a který by jim otevřel nové možnosti rozvoje, spolupráce a subdodavatelství v evropském měřítku, počínaje příhraničními oblastmi;
- urychlené zavedení jednoduchého, účinného a finančně nenáročného komunitárního patentu, neboť neustálé otálení s jeho přijetím je na nejlepší cestě k potvrzení strukturální neschopnosti Evropy dodržet své deklarované závazky v konkurenceschopnosti;
- dokončení skutečného vnitřního trhu služeb⁽¹⁾ s aktivní účastí zainteresovaných profesí.

5.2.4 Zrušení administrativního rozškaltkování či uzavřenosti je rovněž nezbytnou podmínkou k posílení jednotného trhu a zasloužilo by si přímější podporu Unie, čemuž tak v současné době není. Mělo by zahrnovat:

- lepší evropskou spolupráci mezi národními správami, které jsou dnes vyzvány ke společnému řízení jednotného trhu s 25 členskými státy;
- inspekce Společenství v jednotlivých státech se zprávami upozorňujícími na případné nedostatky a na prostředky nápravy;

⁽¹⁾ Přípravuje se stanovisko EHSV k návrhu směrnice.

- sjednocení celních úřadů na vnějších hranicích následkem rozšíření, kdy první etapa by již měla zahrnovat společný vzdělávací základ a zintenzivnění evropských stáží a výměn celních úředníků;
- zveřejnění evropských srovnání ohledně skutečně uzavřených veřejných soutěží;
- lepší koordinace veřejných služeb mezi státy, která by, pokud to bude nutné, v odůvodněných oblastech mohla připravit půdu pro zavedení takovýchto služeb na evropské úrovni.

5.3 Rozvíjet hospodářskou unii

5.3.1 Potvrzení skutečnější hospodářské unie je klíčovým prvkem pro konkurenceschopnost evropských podniků, a zároveň nutností pro úplné zajištění životaschopnosti měnové unie. Jde především o to, aby z makro-ekonomického hlediska byla Evropa schopna adekvátněji a stabilněji reagovat na nejistoty vyplývající z mezinárodní konjunktury, a to jak z hlediska politik podpory nabídky, tak i poptávky. Jeví se jako nezbytné rozvíjet tuto společnou hospodářskou politiku v souladu s termínem konkurenceschopnosti stanoveným v Lisabonu na r. 2010. To předpokládá:

- rozšířit euro-zónu na nové státy EU jakmile budou schopny dodržet kritéria udržitelným způsobem;
- rozvíjet výhody komunitární metody (viz zprávy a návrhy Komise, většinová hlasování v Radě) ve všech otázkách skutečně společného zájmu v hospodářské oblasti;
- zajistit dodržování paktu stability a růstu v podmínkách přihlížejícím rovněž k otázkám konkurenceschopnosti, to znamená spíše podporovat podmínky pro investování než mít administrativní výdaje.

5.3.2 Z opatření, která by umožnila významný pokrok na cestě k hospodářské unii, uvedeme následující:

- předběžné, a nikoliv dodatečné stanovisko Společenství týkající se národních návrhů státního rozpočtu, zajišťující jejich soulad s hlavními směry hospodářské politiky (GOPE);
- lepší spojení mezi řídicími směrnicemi zaměstnanosti a GOPE, nejenom jejich postavení vedle sebe;
- urychlení organizace evropského finančního prostoru, včetně pomoci samoregulace a společných socioprofesionálních předpisů.

5.3.3 Jednou z podmínek hospodářské unie je sblížení daňových systémů, zejména daňových základů, v podmínkách sluči-

telných s ekonomikou otevřenou výměnám a s atraktivností pro investice. Svoboda sazeb by mohla být zarámčována v oblastech, které se přímo dotýkají jednotného trhu. Bylo by zapotřebí posílit daňové úlevy týkající se zaměstnanosti. Nedojde-li k jednomyslné shodě, posílená spolupráce mezi státy, které si přejí v tomto směru pokročit vpřed, by umožnila uskutečnit alespoň první pokroky.

5.3.4 Cíle lépe koordinované hospodářské politiky by měly směřovat k:

- rozvíjení politiky růstu ve prospěch hospodářské činnosti a zaměstnanosti tak, jak bylo uznáno na posledních evropských summitech: to předpokládá – nehledě na dodatečné intervence EIB, jejichž dopad, i když nezanedbatelný, zůstane omezený – dát nový rozměr partnerským svazkům mezi veřejnými a soukromými subjekty, zejména pro financování nových transevropských infrastruktur na úrovni rozšířené Unie;
- potvrzení aktivnějšího průmyslového přístupu osvětlujícího evropské zájmy, s kompatibilní politikou konkurence, s obchodní politikou více zaměřenou na ochranu těchto zájmů, s podporou velkých společných projektů a s podporami rozpočtu Společenství;
- zajištění nezbytného rozvoje inovačních investic a investic do výzkumu ze strany podniků, zejména k posílení evropské konkurenceschopnosti z hlediska kvalitativního;
- zajištění nezávislosti Evropy zejména v technologiích, jež jsou klíčové pro její bezpečnost (v případě potřeby formou posílené spolupráce, s přednostním otevřením odpovídajících veřejných zakázek);
- zaměření společné politiky výzkumu a rozvoje (R&D) na společné projekty s národními, euro-kompatibilními přístupy.

5.3.5 Nová rozpočtová agenda na období 2007-2013 by se měla točit kolem této otázky konkurenceschopnosti evropského teritoria. Za tímto účelem by bylo potřeba:

- více anticipovat hospodářské, průmyslové, regionální a sociální přeměny, a podporovat ještě předtím příslušné adaptace;
- pokračovat v reformě zemědělské politiky s příslušnými subjekty, s cílem vytvořit konkurenční evropský zemědělsko-průmyslový komplex, s přihlédnutím k požadavkům životního prostředí a bezpečnosti spotřebitelů, a vyrovnaný rozvoj venkov;

- posílit mezinárodní přítomnost Unie, a to zlepšením účinnosti podpory rozvoje, rozvíjením partnerských svazků, podporou investic evropských podniků na třetích trzích se silným potenciálem růstu;
- přizpůsobit formy pomoci Společenství, tj.: rozšířit podmiňovatelnost pomoci (zejména v oblasti ekonomické konvergence, ale také v transponování směrnic), získat více reciprocity od přijímajících států (konkurenční prostředí pro podniky, administrativní zjednodušení, odstranění překážek), kontrolovat kompatibilitu pomoci Společenství s pravidly konkurence podobně jako u státních pomoci (je třeba dávat pozor na rušivé aspekty přinášející škody a na zmatek, které mohou vzniknout následkem umělých delokalizací) a více rozvíjet využívání půjček za zvýhodněných podmínek, spíše než zaměřit hlavní část pomoci na subvence.
- zajistit propojení telekomunikačních, energetických a dopravních sítí v podmínkách s optimálním poměrem mezi cenou/kvalitou/bezpečností;
- urychlit integraci evropského finančního trhu při sladění požadavků plynulosti, harmonizace, bezpečnosti, konkurence a samoregulací;
- zajistit pokroky v produktivitě, jednak přímo v podnicích (organizace práce, informatika a nové technologie), a jednak pomocí posílené hospodářské a sociální účinnosti veřejných transferů, včetně pomoci tzv. úspor z rozsahu (otevření veřejného sektoru, evropská spolupráce mezi veřejnými orgány) napomáhajících k odstranění veřejných deficitů;
- zajistit, aby rozpočty na výzkum byly v souladu se stanoveným cílem Unie: 3 % HDP, z toho dvě třetiny by měly být financovány soukromým sektorem, a aby národní programy byly v souladu mezi sebou a s PCRD (*rámcový program výzkumu a rozvoje, pozn.překl.*);

5.4 Zajistit koherentnější provádění strukturálních reforem

5.4.1 Je třeba, aby důvěryhodnost lisabonského mandátu u evropských občanů více zakořenila. Je proto nutné odstranit obavy ohledně jeho významu a jeho sociální ceny. Tyto reformy podmiňují budoucnost našeho rozvoje v otevřené ekonomice. Jde o to, zajistit trvalost evropského modelu společnosti, na kterém Evropané lpí a který je vyjádřen v Chartě základních práv, a sladit jej zároveň s cílem konkurenceschopnosti.

5.4.2 Tento samotný cíl konkurenceschopnosti by měl být také jasněji vysvětlen. Podle Výboru nejde o to, být nejkonkurenčnějším na světě ve smyslu maximálního stlačení nákladů ve všech oblastech – takovýto cíl by byl stejnou měrou iluzorní jako neproveditelný, a v mnoha ohledech i škodlivý a netrvalý z důvodu své kvalitativní, sociální ceny a ceny pro životní prostředí. Podle Výboru jde naopak o to, dát nám veškeré prostředky k tomu, abychom mohli být plně a trvale konkurenční v otevřené a globalizované ekonomice, zejména prostřednictvím zavedení nových technologií a modernější organizací práce a produktivity, při současné neustálé snaze o udržení a upevnění našeho sociálního modelu rozvoje v Evropě.

5.4.3 Mělo by dojít k lepší koordinaci, jednak mezi hospodářskými, sociálními, administrativními reformami a reformami životního prostředí, a jednak mezi členskými státy. Bylo by vhodné zajistit možnost vzájemného srovnání a vzájemného posílení. Vzhledem k současné situaci strukturálních reforem v členských státech by bylo především potřeba:

- stimulovat učení a vzdělávání se střídáním škola/podniky, více otevřít přístup k nim a ještě intenzivněji rozvíjet evropské výměnné programy;
- podporovat lepší zaměstnatelnost žadatelů o práci prostřednictvím vzdělávacích programů a individualizované pomoci pro zapojení se do trhu práce;
- podporovat rovněž žadatele o práci – stejnou měrou muže i ženy, nejstarší i nejmladší – aby se dali do nezávislé hospodářské činnosti, při zjednodušení administrativních procedur a odstranění nevýhod, které je penalizují v souvislosti se systémem sociální ochrany;
- zajistit solventnost sociální ochrany, záruku její trvalosti, vzhledem k demografickému stárnutí obyvatelstva v Evropě, při současném potírání a odrazování od ilegální nepřihlášené práce;
- zjednodušit přehřel předpisů a procedur, zejména pro malé a střední podniky při zajištění, jak již bylo uvedeno výše, účinnějšího boje proti šedé ekonomice;
- dávat prioritu na vytvoření podniků a podporování podnikatelského ducha při reformování administrativních a daňových ustanovení;
- konsolidovat trvale udržitelný rozvoj a podporovat v této oblasti nové technologie, které evropským podnikům otevřou nové trhy ve světovém měřítku, spolu s častějšími výměnami osvědčených praktik, které by mohly být zavedeny do speciální databáze.

5.4.4 V evropském měřítku by tato koordinace reforem měla být podpořena:

- pověřením předsedy Evropské komise, a rovněž všech jeho kolegů, zvláštní zodpovědností přihlížet k otázkám konkurenceschopnosti evropského prostoru, jež si zasluhují zvláštní iniciativy v politice Komise – předseda by mohl určit jednoho člena Komise, aby by mu v tomto úkolu pomáhal;
- posílením srovnávací tabulky s uvedením stavu provádění lisabonských reforem, s důrazem na roli nejenom veřejných orgánů, ale i občanské společnosti;
- větším nasměrováním podpor EU v návaznosti na lisabonských cílech a vyhodnocením této snahy o celkovou koherenci ve výročních zprávách.

5.4.5 Dnešním hlavním požadavkem je posílit motivaci Evropanů v budování Evropy a v cíli konkurenceschopnosti, který si stanovila. To předpokládá jasnější vizi konečných účelů a obrysů budované Evropy, jakož i celkového hospodářského a sociálního rámce, jehož součástí jsou strukturální reformy. To vyžaduje především lepší vnímání budoucího evropského modelu profesních vztahů.

5.4.6 Zvýšená konkurenceschopnost evropských podniků předpokládá především zlepšení odborných kvalifikací zaměstnanců, podporování jejich účasti na organizaci práce, posílení sociální soudržnosti v podniku na základě utuženějších a obrozenějších profesních vztahů.

5.4.6.1 Ukazuje se totiž, že investice podniků do lidského faktoru je rozhodující: síla podniku z hlediska práce spočívající v jeho lidském kapitálu je zásadním faktorem produktivity. Od této investice, a především od vzdělávání, je odvislá motivace zaměstnanců a jejich produktivní kapacita.

5.4.6.2 Zatímco vzdělání a celoživotní vzdělávání se staly ústředním prvkem evropské politiky zaměstnanosti, se znepokojením konstatujeme procento pracovních sil, které se tohoto vzdělání a vzdělávání účastní: ve věkové kategorii 25-29 let je to 14 %, načež toto číslo postupně s přibývajícím věkem klesá až ke kategorii 55-64 let, kde představuje pouhých 5 %.

5.4.6.3 V systému výroby, kde pracovní místa vyžadují stále více odbornosti a know-how, je tato situace pro evropskou konkurenceschopnost znepokojující. Je žádoucí, ne-li přímo nezbytné, aby tato situace byla překonána. Podniky proto musí do svých strategií zahrnout vzdělávání jakožto investici na střední a dlouhé období, a nikoliv jakožto akci vyvolanou snahou o rychlou či dokonce okamžitou návratnost investic.

5.4.6.4 Nicméně na odborné vzdělávání, vzdělání a celoživotní vzdělávání nelze nahlížet izolovaně; musí se stát základem pro řízení profesní kariéry zaměstnanců. Jde o to, aby díky vzdělání byla zajištěna motivace v každém věku, prostřednictvím zhodnocení kompetencí a dynamizace profesních drah. Z tohoto hlediska pak bilance kompetencí a zhodnocení získaných zkušeností a vědomostí představují nástroje, které je třeba rozvíjet v rámci individuálních profesních cílů zahrácovaných do celkového cíle podniku.

5.4.7 Výbor si též přeje zdůraznit úlohu sociálního hospodářství, která byla tématem několika jeho stanovisek. Výbor připomíná, že sociální hospodářství může poskytnout model zvýšené konkurenceschopnosti, založené na spolupráci mezi jednotlivci a podniky a na své schopnosti splňovat potřeby jednotlivců a též rozvíjet lidský kapitál.

5.4.8 Kromě podniků a jejich zaměstnanců hrají prioritní roli v novém definování těchto profesních vztahů také sociální partneři. Lisabonský mandát původně přiřadil hlavní zodpovědnost za úspěch reforem podnikům, sociálním partnerům a občanské společnosti. Výbor hluboce lituje, že tento odkaz byl na prvních Jarních summitech podceňován, a to jak ve zprávách členských států, tak i v debatách a závěrech Evropské rady.

5.4.9 Tato situace se začala zlepšovat díky schůzkám sociálních partnerů s předsednictvem Rady a Komise v předvečer Jarních summitů. Několikaletá agenda sociálního dialogu na období 2003-2005 dohodnutá sociálními partnery (UNICE, CEEP, UEAPME a Evropská odborová konfederace) rovněž přispěla k posílení jejich angažovanosti na provádění strategie reforem. Tato agenda obsahuje tři tematické oddíly (zaměstnanost, sociální aspekty rozšíření, mobilita), je zaměřena na výměnu názorů a na společné iniciativy, přičemž věnuje zvláštní pozornost posílení odborného vzdělávání a odborných kvalifikací. Přispívá tak k definování evropského modelu společnosti, který spojuje lepší ekonomickou konkurenceschopnost podniků s posíleným sociálním obsahem.

5.4.10 Tito sociální partneři již v členských státech zahájili rozhodující reformy, ať už se jedná o vzdělávání, trh práce nebo sociální ochranu. Je zásadně důležité podporovat jejich spoluzodpovědnost v reformách – zhodnocením jejich iniciativ a jejich souhlasů ve zprávách na jarních summitech a jejich zapojením do výměn osvědčených praktik. Výbor je připraven vložit do databáze a rozšiřovat tuto informaci o účasti socioekonomických aktérů na reformách.

6. Závěry

6.1 Výbor uzavírá konstatováním, že nedostatky ovlivňující konkurenceschopnost evropských podniků jsou cenou, kterou musí zaplatit nedostatečně podnikavá Evropa, za své neukončené procesy v četných oblastech, za zpoždění jejích reforem a za to, že velmi nedostatečně, často rozmarně, někdy nekoherentně, a tudíž kontraproduktivně, využívá svých vlastních trumfů. Toto konstatování potvrzují čtyři hlavní nedostatky:

- nedostatečná podpora ducha podnikavosti i přes existující evropské svobody;
- stále není dokončen vnitřní trh i přes jeho rozšíření;
- stále chybí hospodářská unie i přes měnovou unii;
- stále nedostatečně zvládnuté strukturální reformy i přes jejich programaci.

6.2 Náprava těchto nedostatků spadá do kolektivní zodpovědnosti, čímž se zajistí lepší koherence mezi Evropou a jejími státy za využití jejich komplementárností. Výbor vítá, že poslední Jarní evropský summit:

- vyzval členské státy k podpoře partnerských svazků v rámci reformy, při spojení sociálních partnerů, občanské společnosti a veřejných orgánů;
- podpořil vůli evropských sociálních partnerů posílit jejich závazek novým evropským partnerstvím pro změnu.

6.3 Výbor se domnívá, že tyto partnerské svazky by měly – na evropské i národní úrovni – začít co nejrychleji pracovat na vytváření podmínek k úspěšnému návratu ke konkurenční Evropě a že by měly zejména napomáhat k:

- urychlení optimální organizace vnitřního trhu;
- rozvíjení hospodářské unie po vzoru měnové unie;
- zapojení všech dotčených subjektů do reforem;
- zahájení inovačních iniciativ za tímto účelem, a to veřejných, soukromých a asociálních;
- vyhodnocení pokroků těchto partnerství na následujících Jarních summitech.

6.4 Výbor zdůrazňuje nutnost pevně se držet termínu v r. 2010, což by mělo zahrnovat jednak provedení lisabonských reforem a jednak dokončení jednotného trhu, a uskutečnění skutečné hospodářské a konkurenční unie, za využití všech důsledků měnové unie a s úplným začleněním požadavků trvalého rozvoje.

6.5 A konečně, EHSV konstatuje, že větší hospodářský růst by značně napomohl zrychlování nutných reforem. Evropská unie by měla bez další prodlevy podniknout kroky, které by posílily jednotný trh stimulováním nabídky a poptávky a tím by došlo k vytvoření udržitelných podmínek pro nárůst investic, obchodu, spotřeby a pracovních míst.

V Bruselu dne 27. října 2004.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Anne-Marie SIGMUND